

معناشناسی و مطالعات قرآنی

سلسله کارگاه‌های آشنایی با حیطه‌های معناشناسی

بادرس گفتارهایی از:

دکتر آزیتا افراشی

دکتر احمد پاکتچی

دکتر هادی رهنما

دکتر فرهاد ساسانی

دکتر سیدعلی اصغر سلطانی

به کوشش:

دکتر فروغ پارسا

نگارستان اندیشه

تهران - ۱۳۹۹

سرشناسه: پارسا، فروغ، ۱۳۳۸
عنوان و نام پدیدآور: معنائشناسی و مطالعات قرآنی.
تهران. انتشارات نگارستان اندیشه: چاپ نخست ۱۳۹۷- چاپ دوم ۱۳۹۹.
یادداشت: کتاب حاضر با همکاری انجمن ایرانی مطالعات قرآنی و فرهنگ
اسلامی تهیه و منتشر شده است. کتابنامه.
مشخصات ظاهری: ۵۴۰ ص: جدول، نمودار
شابک: 978-600-8273-88-2
موضوع: قرآن -- واژه‌شناسی -- Lexicology -- Qur'an
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ پ ۲ ۶۴ / م ۱۰۴ BP رده‌بندی دیوئی: ۲۹۷/۱۵۹
شماره کتابشناسی ملی: ۵۴۵۹۸۳۴

www.ketab.ir

معنائشناسی و مطالعات قرآنی (مجموعه درس گفتارها)

به‌کوشش: دکتر فروغ پارسا
عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
ناشر: نگارستان اندیشه
طراح جلد: سعید صحابی
نوبت چاپ: دوم، ۱۳۹۹
تیراژ: ۵۰۰ نسخه
چاپ و صحافی: نسیم
حقوق معنوی اثر متعلق به انجمن ایرانی مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی است
نشانی ناشر: م. انقلاب، ابتدای خیابان آزادی، بهزاد، شماره ۲۹ واحد ۷
تلفکس: ۶۶۹۷۸۸۱ - ۶۶۴۳۵۴۲۳
www.cins.ir - info@cins.ir

باسمه تعالی

قرآن کریم به مثابه کتاب هدایت و تربیت همواره مورد توجه مسلمانان بوده با اینهمه مطالعات و پژوهش‌های قرآنی در دوران معاصر گسترش قابل ملاحظه‌ای داشته است. حرکت اصلاح دینی به پیشگامی سید جمال الدین اسدآبادی در آستانه سده چهاردهم، تحولات سیاسی - فرهنگی جهان اسلام، پیدایی پارادایم‌های نو در فلسفه علم و تغییر سازوکارهای آموزش و پژوهش احتمالاً در شمار عوامل مؤثر بر این گسترش بوده‌اند. مطالعات قرآنی معاصر علاوه بر افزایش کمی به لحاظ روش‌ها و رویکردهای پژوهشی نیز نسبت به سده‌های پیشین تفاوت قابل ملاحظه‌ای داشته است. در واقع راهبرد مطالعات میان رشته‌ای که در همه حوزه‌های دانش به مثابه یک ضرورت مطرح شده در حوزه مطالعات قرآنی معاصر نیز مورد کاربرست قرار گرفته و دانشمندان و پژوهشگران قرآنی تلاش کرده‌اند برای فهم و تفسیر آیات و آموزه‌های قرآنی از انواع دانش‌های نوین و روش‌های آن استفاده نمایند.

دانش معناشناسی در این میان در شمار دانش‌هایی است که در تعامل عمیقی با دانش‌های قرآنی قرار گرفته و پژوهش‌های متعددی با رویکرد میان رشته‌ای را سامان داده است. بررسی آثار قرآنی از سده‌های نخستین اسلامی تا به امروز نشان می‌دهد که مباحث مربوط به زبان‌شناسی اعم از واژه‌شناسی و ریشه‌شناسی و صرف و نحو و غیره همواره در محور و مرکز توجه دانشمندان قرآنی بوده اما بی‌تردید دانش زبان‌شناسی و معناشناسی نوین با سازوکارهای امروزی مطمح نظر پیشینیان نبوده است.

معناشناسی «semantics» که در زبان عربی «علم المعنی» یا همان سمانتیک نامیده می‌شود و کارکشف سازوکارهای معنا با مطالعه‌ای علمی و روشمند را به عهده گرفته به مثابه یک رشته علمی تقریباً از اوایل سده بیستم میلادی بوجود آمده است. این رشته

دانش در سیر تحول خود مکاتب و نظریه‌های مختلفی را بوجود آورده که اتفاقاً مطالعات قرآنی جالب توجهی در همه این مکاتب معناشناسی شکل گرفته است. مهم ترین و تأثیرگذارترین پژوهش میان رشته‌ای قرآنی - زبانی در اواسط سده بیستم به اهتمام توشیهیکو ایزوتسو (۱۹۱۴-۱۹۹۳) اسلام شناس معروف ژاپنی در دو اثر با نام‌های خدا و انسان در قرآن و ساختار معنایی مفاهیم اخلاقی در قرآن پدید آمد که الگوی قابل استفاده‌ای برای مطالعات بعدی را فراهم آورد. آثار ایزوتسو در جهان اسلام مورد توجه فوق‌العاده‌ای قرار گرفت و خیلی زود به زبان‌های فارسی و عربی ترجمه شد. برخی دانشمندان قرآنی در کشورهای اسلامی نیز تلاش کردند با استفاده از الگوی ایزوتسو کارهای مشابهی را تألیف نمایند. از سوی دیگر با گسترش رشته دانشگاهی علوم قرآن و حدیث در دانشگاه‌ها و مراکز علمی سراسر ایران و رواج رویکرد مطالعه میان رشته‌ای بنظر می‌رسد حجم عظیمی از پایان نامه‌های دانشگاهی به سوی مطالعات معناشناسی تمایل پیدا کرده است. در واقع دانشجویانی که در صدد انجام پژوهش متفاوت و مبتکرانه‌ای هستند عناوین و موضوعات میان رشته‌ای را جهت پایان نامه کارشناسی ارشد و یا رساله دکتری خود انتخاب می‌کنند که مباحث معناشناسی در بین آنها بسامد بیشتری دارد. در همان حال بررسی پژوهش‌ها و پایان نامه‌های معناشناسی در دانشگاه‌های ایران؛ نشان می‌دهد در بسیاری از موارد کار علمی و دقیقی در اثر انجام نگرفته است. در واقع نویسندگان آثار موجود به مبانی نظری و روش شناختی دانش معناشناسی تسلط کافی ندارند و به همین دلیل آثار ایشان با پژوهش‌های متقدمان و روش‌های سنتی تفاوت قابل ملاحظه‌ای ندارد و صرفاً یک پژوهش واژه‌شناسی به حساب می‌آید.

انجمن ایرانی مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی با همکاری پژوهشکده مطالعات قرآنی در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی تلاش کرده جهت رفع نارسایی‌های موجود در نظام آموزشی، دوره‌های آموزشی مختلفی با راهبرد میان رشته‌ای برگزار نماید که سلسله کارگاه‌های آموزشی با عنوان: آشنایی با حیطه‌های معناشناسی و کاربرد آن در مطالعات قرآنی در شمار مهم ترین آنهاست. سرفصل‌ها و برنامه آموزشی این دوره به همت آقای دکتر احمد پاکچی دانشیار محترم پژوهشکده مطالعات قرآنی، تهیه و تنظیم شده و حیطه‌های تاریخی، فرهنگی، نقش‌گرا و شناختی را

پوشش داده است. در هر یک از حیطه‌ها نیز به صلاح‌دید آقای دکتر پاکچی، اساتید برجسته‌ای از رشته زبان‌شناسی و یا از رشته علوم قرآنی انتخاب شده‌اند تا مباحث را تدریس نمایند. این دوره در قالب چندکارگاه آموزشی تدارک شده که از سال ۱۳۹۳ تا کنون به طور متناوب در آبان ماه برگزار شده و اکنون به شکل مکتوب در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌گیرد.

کتاب حاضر در واقع حاصل پیاده‌سازی جلسات مختلف این کارگاه‌های آموزشی است که اساتید مختلف در یک دوره چهار ساله آن را تدریس نموده‌اند. هدف اصلی در این دوره آموزشی بی‌تردید تبیین روش‌های معنانشناسی بوده ولی بیش از آن بومی‌سازی مباحث و کاربرست آن در مطالعات قرآنی مطمح نظر بوده است. در این کتاب حیطه‌ها و رویکردهای گوناگونی از دانش معنانشناسی همچون معنانشناسی تاریخی، معنانشناسی فرهنگی، معنانشناسی نقش‌گرا، معنانشناسی روایتی معرفی گردیده و در حوزه مطالعات قرآن کریم پیاده‌سازی شده است. استادان و دانشجویان شرکت‌کننده در این دوره در تعامل با یکدیگر موفق شدند پژوهش میان‌رشته‌ای را تجربه کنند و در یک حرکت جمعی و گروهی مجموعه ارزشمندی را برای دانشجویان و علاقه‌مندان این رشته فراهم آورند. این متن در واقع بیانات آموزشی اساتید و نیز پاسخ به پرسش‌های دانشجویانی است که به گونه‌ای تجربی روش‌های معنانشناسی را در مطالعات قرآنی بکار گرفته‌اند. این دوره ظاهراً نخستین گام در مسیر آموزش و آشنایی با حیطه‌های معنانشناسی و کاربرد آن در مطالعات قرآنی در مراکز دانشگاهی ایرانی است ولی ضرورتاً آخرین گام نخواهد بود. دست‌اندرکاران این برنامه امیدوار هستند در سالهای آتی این دوره آموزشی را در سطح بالاتری برگزار نمایند. تدارک و آماده‌سازی این اثر جهت انتشار حاصل کوشش مشترک همکاران ما در پژوهشکده مطالعات قرآنی و انجمن ایرانی مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی بوده و لازم است از زحمات خانم زهرا نبی و آقایان محمد حسین اخوان طبسی و محمد رضایی مقدم سپاسگزاری نمایم.

فروغ پارسا

رئیس انجمن ایرانی مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی

اردیبهشت ۱۳۹۷

فهرست مطالب

۲۱	بخش اول: معناشناسی قرآن کریم.....
۲۳	«ملاحظات آسب‌شناختی در باب پژوهش‌های معناشناسی قرآن کریم» (دکتر هادی رهنما)
۲۴	اشکالات در پژوهش‌های معناشناسی قرآن.....
۲۵	تفاوت معناشناسی با مطالعات سنتی معنا.....
۲۸	فاصله زمانی و زبانی در مطالعه‌ی معنا.....
۲۹	معناشناسی و تحلیل متن.....
۳۱	روش پی‌جویی معناسازی‌ها در متن (گفتمان) قرآن کریم.....
۳۷	استفاده از لغت‌نامه‌ها در پژوهش معناشناختی.....
۳۹	توجه به وضعیت پیشینی و پسینی در تحول معنا.....
۴۱	لزوم داشتن نگرش جامع درباره موضوع پژوهش.....
۴۳	لزوم مطالعه منابع دست اول در معناشناسی.....
۴۷	بخش دوم: معناشناسی تاریخی - ریشه‌شناختی.....
۴۹	۱- «معناشناسی تاریخی-ریشه‌شناختی» (۱) (دکتر احمد پاکتچی).....
۵۰	تغییر، موضوع زبان‌شناسی تاریخی.....
۵۱	تحولات فرهنگی ماده «شری» با حفظ لفظ و تغییر در معنا.....
۵۴	ریشه‌شناسی.....
۵۵	پدیده وام‌گیری و تلفیق.....
۵۷	روش‌های کلاسیک ریشه‌شناسی.....
۵۸	کاربرد نام‌های خاص در معناشناسی تاریخی.....
۵۹	کاربرد معانی حرفی در معناشناسی تاریخی.....
۶۱	ارزش ریشه‌شناختی واژگان.....

۶۲	انواع ریشه‌شناسی قابل درک و غیر قابل درک.....
۶۳	میزان عقب‌رفت در ریشه‌شناسی.....
۶۴	ارتباط‌های دور و نزدیک در ریشه‌شناسی.....
۶۶	روند و رویداد در معنائشناسی تاریخی.....
۶۸	منابع و مآخذ.....
۶۹	۲- «معنائشناسی تاریخی - ریشه‌شناختی» (۲) (دکتر احمد پاکتچی).....
۶۹	مبانی معنائشناسی تاریخی.....
۷۲	دوره‌های زبان عربی.....
۷۲	تحولات فرهنگی اثرگذار بر زبان عربی.....
۷۳	ساخت‌های صرفی.....
۷۵	ساخت‌های صرفی انتقالی.....
۷۶	ساخت‌های صرفی فرهنگی.....
۷۷	نمونه‌ای از مشترک لفظی: واژه «دین».....
۷۹	تبیین پدیده وام‌گیری.....
۷۹	تبدیل واج‌ها در وام‌گیری.....
۸۱	قلب حروف در وام‌گیری.....
۸۲	حذف حروف در وام‌گیری.....
۸۴	وام‌گیری از زبان‌های خویشاوند.....
۸۸	وام‌گیری مکرر.....
۹۱	ساخت‌های وندی (ترکیبی).....
۹۲	پیشوند «سین».....
۹۲	پیشوند «میم».....
۹۳	نمونه: سجر و فجر.....
۹۴	قلب.....
۹۵	تبدیل ثنایی به ثلاثی با وند.....
۹۷	تبدیل ثلاثی به رباعی.....
۹۸	منابع و مآخذ.....

- ۳- «کمیت و کیفیت در افعال حوزه معرفت در قرآن کریم با رویکرد معنانشناسی» (دکتر احمد پاکتچی) ۹۹
- الف. دارا بودن یک صفت کمی ۱۰۱
- الف-۱. مسیر بزرگ شدن < بزرگ شدن چیزی در ذهن، پرورش یافتن چیزی در ذهن ۱۰۱
- الف-۱-۱. < شکل گرفتن خطورات ذهنی، تلقی کردن، خیال کردن ۱۰۲
- الف-۱-۲. < رشد دادن به یک اندیشه، شرح و بسط دادن ۱۰۹
- الف-۲. مسیر بلند شدن < اشراف داشتن ۱۱۰
- الف-۲-۱. < مطلق اشراف داشتن ۱۱۰
- الف-۲-۲. < قدرت و احاطه داشتن ۱۱۵
- ب. پرداختن به کمیت ۱۱۶
- ب-۱. مسیر اندازه گرفتن < برآورد کردن با مقایسه ۱۱۶
- ب-۲. مسیر شمردن < برآورد کردن با تجزیه ۱۲۳
- منابع و مآخذ ۱۲۹
- ۴- «روش‌شناسی معنانشناسی تاریخی واژگان قرآن کریم: مورد پژوهی واژه «رب»» (دکتر محمد علی خوانین زاده) ۱۳۱
- چستی و چربایی نگاه زبان‌شناختی و معنانشاخی به قرآن کریم ۱۳۱
- چالش‌ها در رویکرد در زمانی به واژگان قرآن کریم ۱۳۳
- خانواده زبان‌های سامی ۱۳۴
- واژه «رب»، بررسی دیدگاه‌های لغت‌شناسان ۱۳۹
- ریشه‌شناسی «رب» در زبان‌های سامی ۱۴۰
- رب در زبان سبائی ۱۴۵
- نام‌های خداوند در یهودیت و مسیحیت ۱۴۸
- منابع و مآخذ ۱۵۳
- بخش سوم: معنانشناسی فرهنگی - قوم‌شناختی ۱۵۵
- ۱- «معنانشناسی فرهنگی - قوم‌شناختی» (۱) (دکتر احمد پاکتچی) ۱۵۷
- پیشینه معنانشناسی قومی ۱۵۸
- ایزوتسو و معنانشناسی قرآن کریم ۱۶۰

۱۶۲	جهانبینی زبانی
۱۶۳	طبیعت‌گرایی و خیال
۱۶۷	طبیعت‌گرایی و خیال در قرآن کریم
۱۷۰	ارزش‌گذاری
۱۷۵	ارزش‌گذاری بر اساس خود و دیگر
۱۷۷	ارزش‌گذاری بر اساس ارزش‌های کلی فرهنگ
۱۷۹	نظام درونی و بیرونی زبان
۱۸۲	معناهای ملکه
۱۸۳	نمونه ۱: logos یونانی
۱۸۵	نمونه ۲: rot(h)(V) هندواروپایی
۱۸۷	منابع و مآخذ
۱۸۹	۲- «معنانشناسی فرهنگی- قوم‌شناختی» (۲) (دکتر احمد پاکتچی)
۱۸۹	معناهای پر بسامد در حوزه فرهنگ
۱۹۳	الگوی سپهر نشانه‌ای در معنانشناسی فرهنگی
۱۹۴	خود و دیگر
۱۹۹	معناگردانی
۲۰۲	مرکز و حاشیه
۲۰۷	حافظه و خلاقیت
۲۰۹	دوره نشانه‌ای
۲۱۱	سطح‌بندی خود و دیگر
۲۱۴	منابع و مآخذ
۲۱۵	بخش چهارم: معنانشناسی نقش‌گرا
۲۱۷	۱- «زبان‌شناسی نقش‌گرای نظام‌مند» (دکتر فرهاد ساسانی)
۲۱۸	مروری بر شاخه‌های اصلی زبان‌شناسی نقش‌گرا
۲۲۰	ویژگی‌های زبان‌شناسی نقش‌گرا
۲۲۳	فرانقش‌های زبان
۲۲۵	سه سطح سازه‌گستری

۲۲۶.....	سه سطح معناگستری.....
۲۲۷.....	دستور به مثابه یک منبع در دسترس.....
۲۳۰.....	فرانقش‌های زبان و ساختارهای آن‌ها.....
۲۳۲.....	ساختار گذرایی و فرآیندهای آن.....
۲۳۳.....	فرآیندهای اصلی:.....
۲۳۴.....	فرآیندهای فرعی:.....
۲۳۶.....	ساختار آغاز.....
۲۳۹.....	ساختار اطلاع.....
۲- «تحلیل آیه «إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا» بر اساس رویکرد معنانشاسی نقش‌گرا» (آقای محمد حسن شیرزاد).....	۲۴۳.....
۲۴۴.....	آیه ربا از منظر کارکرد اندیشگانی زبان.....
۲۴۷.....	آیه ربا از منظر کارکرد معنی و زبان.....
۲۴۸.....	آیه ربا از منظر کارکرد بینافردی زبان.....
۳- «کاربرد معنانشاسی نقش‌گرا در فهم آیات قرآن کریم» (دکتر احمد پاکتچی).....	۲۵۱.....
۲۵۳.....	توجه متقدمان به مسئله آگاهش.....
۲۵۵.....	رابطه تو در تو و مرحله‌ای بین خبر کهنه و خبر نو.....
۲۵۷.....	تأکید بر نو بودن خبر.....
۲۵۸.....	تمایز اندک آگاهشی بین مبتدا و خبر.....
۲۶۱.....	ناسازی در سطوح عبارت.....
۲۶۵.....	اختلاف پتانسیل آگاهش فراتر از سطح جمله.....
۲۶۷.....	دیالکتیک بین سطح تجربه و منطق.....
۲۷۱.....	تنش آگاهشی.....
۲۷۲.....	مسئله آگاهش و طرفین ارتباط.....
بخش پنجم: معنانشاسی شناختی.....	۲۷۵.....
۱- «استعاره‌های قرآن کریم و معنانشاسی شناختی» (دکتر آریتا افراشی).....	۲۷۷.....
پیشینه بحث استعاره‌های مفهومی.....	۲۷۸.....
مبانی معنانشاسی شناختی.....	۲۷۹.....

۲۸۴	طرح‌واره‌ها
۲۸۵	مفهوم‌سازی
۲۸۷	انواع استعاره مفهومی
۲۸۸	حوزه‌های استعاره مفهومی
۲۸۹	پربسامدترین حوزه‌های مبدأ
۲۹۳	۲- «استعاره‌های مفهومی در قرآن کریم» (دکتر احمد پاکتچی)
۲۹۳	استعاره‌ی مفهومی
۲۹۴	الزامات استعاری
۲۹۷	مبدأ و مقصد در استعاره
۳۰۰	مدل‌های استعاره‌سازی در قرآن کریم
۳۰۰	استعاره عبد و رب
۳۰۱	استعاره تجارت
۳۰۲	استعاره رویش گیاه
۳۰۳	استعاره زندگی به مثابه‌ی سفر
۳۰۳	استعاره مفهومی و دانایی
۳۰۴	زوجیت
۳۰۴	شهادت اعضاء
۳۰۵	استعاره نور و ظلمت
۳۰۵	استعاره زنده و استعاره مرده (پیشینی)
۳۰۸	زنده کردن استعاره پیشین در قرآن
۳۰۹	استعاره‌های زمان
۳۰۹	ساخت از مفهوم «شمردن»
۳۱۰	ساخت از مفهوم «آمدن»
۳۱۰	ساخت از مفهوم «خوردن»
۳۱۱	ساخت از مفهوم «دور شدن»
۳۱۱	استعاره زمان بلند از «فرسودن»
۳۱۲	استعاره زمان کوتاه از «پلک زدن»

۳۱۲	استعاره‌های مقطع زمانی.....
۳۱۲	ساخت از مفهوم «بریدن».....
۳۱۳	ساخت از مفهوم «بستن».....
۳۱۳	ساخت از مفهوم «آمدن».....
۳۱۴	ساخت از مفهوم «روز».....
۳۱۵	وحدت اسم مکان و اسم زمان.....
۳۱۵	استعاره‌های تقدم و تأخر زمانی.....
۳۱۵	ساخت از پس و پیش مکانی و با محوریت بدن انسان.....
۳۱۶	ساخت از مفهوم «گذشتن».....
۳۱۶	ساخت از مفهوم «ماندن».....
۳۱۶	ساخت از مفهوم «دیگری».....
۳۱۷	ساخت از مفهوم «جدایی».....
۳۱۷	منابع و مآخذ.....
۳-۳۱۷	«حسن آمیزی در معناشناسی شناختی» با تکیه بر شواهدی از قرآن کریم (دکتر آریتا افراشی).....
۳۱۹	حسن آمیزی چیست؟.....
۳۲۲	حسن آمیزی در ادبیات فارسی.....
۳۲۶	حواس مبنا (حواس پایه).....
۳۲۶	حسن آمیزی در قرآن کریم.....
۳۲۶	انتقال حواس: بینایی - شنوایی.....
۳۲۸	انتقال حواس: بینایی - لامسه.....
۳۲۹	انتقال حواس: چشایی - لامسه.....
۳۳۰	انتقال چشایی/بینایی به امور انتزاعی.....
۳۳۳	بخش ششم: معناشناسی روایتی.....
۳۳۵	۱- «معناشناسی روایتی و کاربرد آن در مطالعات قرآنی» (۱) (دکتر هادی رهنما).....
۳۳۵	معناشناسی روایتی (Narrative Semantics).....
۳۳۶	الگوی کنشگری.....

۳۳۸	 مربع معنایی
۳۴۱	 نظریه جهت‌مندسازی
۳۴۳	 نقصان معنا
۳۴۵	 الگوی تنشی
۳۴۷	 زمینه‌های نظری الگوی تنشی در میراث نشانه‌شناسی
۳۴۷	 سوسور و مفهوم ارزش (value)
۳۴۹	 پرس و سطوح سه‌گانه ادراک
۳۵۱	 تعریف نشانه از منظر پرس
۳۵۲	 سطح بیان و سطح محتوا
۳۵۴	 کاربست پدیدارشناسی ادراک
۳۵۵	 الگوی تنشی به مثابه بلزنمود ساختار و روند دلالت
۳۵۸	 شکل‌گیری قطب‌های ارزش
۳۶۰	 نشانه‌شناسی کرامت در قرآن با تکیه بر الگوی تنشی
۳۶۱	 ساختار پیشینی کرامت:
۳۶۳	 ساختار پسینی کرامت:
۳۶۹	 ۲- «معناشناسی روایتی و کاربرد آن در مطالعات قرآنی» (۲) (دکتر هادی رهنما)
۳۷۰	 منظور از «متن»
۳۷۱	 منظور از «شورمندی»
۳۷۱	 مشخص کردن انتظارات از این بحث
۳۷۲	 ساختارهای تنشی گفتمان
۳۷۵	 گفتمان و داستان
۳۷۷	 عملیات گفته‌پردازی
۳۷۹	 الگوی میدان عملیات گفتمان
۳۸۰	 تحلیل نقاشی‌های داوینچی
۳۸۶	 نشانه‌شناسی سوره قارعه با تکیه بر الگوی تنشی
۳۹۲	 ساختار گفتمانی سوره «حمد» با تکیه بر الگوی تنشی
۳۹۵	 معرفی منابع

بخش هفتم: کاربردشناسی زبان و تحلیل گفتمان.....	۳۹۷
«رویکردهای مختلف در کاربردشناسی زبان و تحلیل گفتمان» (دکتر سید علی اصغر سلطانی).....	۳۹۸
اهمیت «زبان» و تأثیر آن در بازنمایی واقعیت.....	۴۰۰
مقوله‌بندی.....	۴۰۱
روابط تقابلی در زبان.....	۴۰۲
خطی بودن زبان.....	۴۰۴
بازنمایی از واقع.....	۴۰۴
ایدئولوژیک بودن زبان.....	۴۰۶
مفهوم «گفتمان» و تحلیل گفتمان.....	۴۰۹
خاستگاه‌ها و رویکردهای مختلف در تحلیل گفتمان.....	۴۱۱
تحلیل گفتمان ساخت گرا.....	۴۱۱
ویژگی‌های ساخت گرای.....	۴۱۳
مفهوم «انسجام» در متن و ابزارهای آن.....	۴۱۷
ضعف تحلیل گفتمان ساخت گرا.....	۴۱۸
کاربردشناسی زبان و تحلیل گفتمان نقش گرا.....	۴۲۰
مفهوم «بافت».....	۴۲۱
معنای معناشناختی و کاربردشناختی.....	۴۲۲
مدل ارغنون.....	۴۲۳
نظریه «کنش‌های گفتاری».....	۴۲۵
انواع کنش‌های گفتاری.....	۴۲۶
شروط تحقق.....	۴۲۷
اصل همکاری گرایس.....	۴۲۹
نقض اصول گرایس.....	۴۳۰
تخطی از اصول گرایس.....	۴۳۱
نظریه «ربط».....	۴۳۲
نظریه «ادب‌ورزی».....	۴۳۴

۴۳۵	 مفهوم «وجهه»
۴۳۷	 راهبردهای ادب‌ورزی
۴۳۸	 مروری بر مباحث
۴۴۰	 «کاریست مباحث کاربردشناسی در قرآن کریم» (دکتر مقدسی)
۴۴۰	 کنش‌های منظوری در قرآن کریم
۴۴۱	 کنش‌های دستوری با ساختار خبری
۴۴۳	 ادب‌ورزی در قرآن کریم و متون دعایی
۴۴۷	 تحلیل گفتمان انتقادی
۴۴۸	 مفهوم «انتقاد»
۴۵۰	 مفهوم «ایدئولوژی»
۴۵۲	 مفهوم «قدرت»
۴۵۴	 اصول تحلیل گفتمان انتقادی
۴۵۵	 برساخت گرایی
۴۶۰	 رویکردهای مختلف در تحلیل گفتمان انتقادی
۴۶۰	 ون‌دایک
۴۶۱	 فرکیلاف
۴۶۳	 دیگر رویکردها
۴۶۵	 بخش هشتم: مسأله چندمعنایی از منظر معناشناسی شناختی و فرهنگی
۴۶۷	 ۱- «معناشناسی شناختی و مطالعات قرآنی؛ مسئله چندمعنایی» (دکتر آزیتا افراشی)
۴۶۸	 تغییرات معنایی و دستوری شدن
۴۷۱	 مفهوم «اشتراک» نزد قدما
۴۷۳	 ویژگی‌های چندمعنایی
۴۷۴	 چندمعنایی و دلایل تاریخی
۴۷۷	 چندمعنایی و باورهای فرهنگی
۴۷۷	 چندمعنایی و دلایل شناختی
۴۷۸	 نمونه: چندمعنایی حرف «علی»
۴۷۹	 روش پژوهش در چندمعنایی

۴۸۰	نمونه: شبکه مفهومی فعل «شنیدن»
۴۸۰	بیان نتایج
۴۸۱	منابع و مأخذ
۴۸۳	۲- «معناشناسی فرهنگی و مطالعات قرآنی» (مسئله چندمعنایی از منظر الگوی سپهر نشانه‌ای) (دکتر احمد پاکتچی)
۴۸۳	تنوع تعاریف از فرهنگ
۴۸۴	چرخش فرهنگی
۴۸۶	معناشناسی فرهنگی
۴۸۸	تنوع الگوها در معناشناسی فرهنگی
۴۹۰	مسئله «چندمعنایی» از منظر نشانه‌شناسی فرهنگی
۴۹۰	تفاوت چندمعنایی و هم‌نامی
۴۹۳	چرا چندمعنایی؟
۴۹۴	شرایط خاص یک جامعه
۴۹۷	پرورش قوای شناختی
۴۹۸	مصادیقی از شرایط خاص یک جامعه
۵۰۰	الگوی سپهر نشانه‌ای
۵۰۱	خود و دیگر
۵۰۲	مرکز و حاشیه
۵۰۳	رابطه نهادها
۵۰۴	دوره نشانه‌ای
۵۰۵	چندمعنایی در قرآن کریم: کتب الوجوه و النظائر
۵۰۶	چندمعنایی ناشی از تعامل فرهنگ و طبیعت
۵۰۷	«طغیان»
۵۰۹	«نشر»
۵۱۱	«نای»
۵۱۲	چندمعنایی ناشی از تعامل فرهنگ و نافرنگ
۵۱۴	«حزب»
۵۱۷	«ملّه»

۵۱۹	چندمعنایی ناشی از تعامل حاشیه با مرکز.....
۵۲۱	«زئیر».....
۵۲۲	«روح».....
۵۲۳	«دهر».....
۵۲۴	«حنیف».....
۵۲۵	«فرح».....
۵۲۷	چندمعنایی ناشی از روابط بینانهادی.....
۵۲۸	چندمعنایی ناشی از روابط بینادوره‌ای.....
۵۲۸	«سجد».....
۵۲۹	«أخ».....
۵۳۱	پرسش و پاسخ.....
۵۳۹	منابع و مآخذ.....